

НАЦИОНАЛНА ХУДОЖЕСТВЕНА АКАДЕМИЯ

Факултет за изящни изкуства

Катедра „Плакат и визуална комуникация“

Стоян Дечев Дечев

**Професор Александър Поплилов –
преподавателски принос за изкуството на плаката
в България**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертация за получаване на научно-образователна степен „доктор“

Научен ръководител:

проф. д-р Иван Газдов – НХА

Научна специалност „Изкуствознание и изобразителни изкуства“

шифър 05 08 04, научно звено 8:2

Зачислен със заповед 0371 – У, София, 10.12.2014 г.

София, 2017 г.

Дисертационният труд е с обем от 215 текстови страници и съдържа: увод, три глави заключение, библиография и приложение.

Съдържание на автореферата

1. Обща характеристика на изследването	3
2. Кратко изложение на дисертационния труд.....	7
3. Заключение и изводи.....	31
4. Приноси на дисертационния труд.....	33

Обща характеристика на изследването

Александър Поплилов е едно от големите имена в българската култура. Универсален художник – виртуоз, който работи с еднакъв успех, и то забележителен успех, във всички видове изобразителни изкуства и техните жанрове. Трудолюбив, отговорен и продуктивен автор с висока чувствителност и подчертана емоционалност, той оставя голямо по обем, дълбоко-психологическо и трогателно изкуство. Като преподавател, доцент и професор в Художествената академия, на която е и ректор в два мандата, създал нови специалности в нея, оглавявал няколко катедри в различни периоди, дългогодишен ръководител на специалност „Плакат”, обучил и възпитал почти всички съвременни графици и чрез тях създал школата на българския плакат и приложна графика, със своя педагогически актив, той е феномен в българското художествено образование. Общественик, с голям авторитет и влияние, конституирал принципи и норми в специфични територии на изкуството, формирал, насочил или променил мисленето на поколения художници, той има и известна балансираща функция в еднопосочното или разнопосочно движение на българското изкуство (от средата почти до края на 20 век) като стожер на класическите принципи в него. Със своята солидна образованост и енциклопедични познания във всички сфери на човешката теоретична и практическа дейност, със своите немного, но качествени публикации и активно участие в научни форуми, като един Сократ в българското изкуствознание, които не е написал, а изговорил своите научни трудове, не е пресилено да се каже, че в известна степен Александър Поплилов е и човек на науката. Тази уникална фигура в нашето изкуство и обществен живот с подчертано фрапиращо и колоритно присъствие в тях, за сега е вън от научния интерес и няма адекватно отражение в познанието за строителите на съвременната ни култура. В, и без друго, оскъдната литература за Александър Поплилов (основно публицистика) най-малко внимание е отправено към педагогическата му работа като конкретна преподавателска практика, която остава в сянката на другите му активи. Тази скрита, тиха, безшумна, невидима „черна” работа, която се подценява поради нейната слаба атрактивност и късните и плодове, в

исторически план и културологичен контекст, със своята дългосрочност и положителни резултати, може да се окаже по-важна, по-съществена и по-полезна от всяка друга. Това, което още повече би трябвало да засили апетита към проучване на тази част от професионалното битие на Александър Поплилов е неговата уникална, неповторима, неподражаема личност, изоморфно конструираща специфична, самобитна, артистична и поради това резултатна методика, която прави от неговия учебно-възпитателен процес изкуство равностойно, ако не и по-голямо от личното му творчество. Обект на изследване в настоящата дисертация е именно тази, изключително важна за българската художествено образование и култура, преподавателска работа на проф. Поплилов, която има широк социален резонанс, толкова почечо, колкото се отнася до едно изкуство – белег на модерния свят, особено динамично и функционално, което се ползва с най-голяма популярност и намира най-активен обществен отзвук – изкуството на плаката и приложната графика. Но преди да се разгледа учителя Поплилов, трябва да се познава личността и художника Поплилов, защото за да се разберат в пълнота мащабите на такава разностранна, многопосочна и универсална за нашето изкуство фигура, както и да се осмислят конкретните ѝ приноси в отделни сфери на художествената дейност и педагогическа практика, трябва да се подхожда комплексно, тъй като синкретизмът в социалната и духовна структура на личности като Ал. Поплилов не предполага парцелиране. А за да се оправдае и обоснове интересът точно към преподавателската работа на Проф. Поплилов както и да се докаже заявеното твърдение, че тя е от изключителна важност и значение за българската култура, би трябвало да се споменат, резултатите и положителните последствия от този му труд

Обект на изследване в дисертационния труд е личността на Александър Поплилов в качеството му на човек притежаващ необичайно съчетание на голям брой положителни качества, талантлив, универсален художник, доказан ръководител, активен и влиятелен общественик и дългогодишен преподавател в Художествената академия, като акцентът пада точно на педагогическата му дейност изиграла решаваща роля за развитието на изкуството на плаката в България.

Границите на изследването бележат периода между 1956 г. и 1987 г. – времето в което Александър Поплилов поема ръководството на специалност „Плакат” в Художествената академия (1956г.) и остава на тази позиция до пенсионирането си през 1987г. В този времеви отрязък е и активната му преподавателска дейност, в която рефлектира не само израстването му в академичната йерархия като доцент, професор, ръководител на няколко катедри и ректор , но и един плодотворен творчески период,

художническа активност и обществена ангажираност. Въпреки относително монолитния характер на споменатото време по отношение на общественно-политическата структура, то, все пак, е сплав от различни тенденции, които се отразяват както на изкуството, така и на художественото образование. Този въпрос не е обект на внимание и е маркиран доколкото обслужва основната цел.

Целта на този труд е да изследва и анализира професор Александър Поплилов като художник и личност в контекста на неговата преподавателска практика, да обзоре неговите възгледи за изкуството и от тази гледна точка – артистичният му стил за възпитание на художници, с което да се обясни неговия успех в тази област, като основоположник на съвременния български плакат, осигурил неговото развитие, създавайки българска приложно-графична школа. Заедно с това да се определи и ролята му като харизматичен преподавател в НХА, активно съдействал за нейното развитие и повлиял за формирането на младите художници от всички специалности.

Задачите, с които да се постигнат тези цели са: Да се проследят, съберат, проучат, изследват, публикации в различни издания за и от него, фотографии, документални филми и други материали. Да се работи с личния архив на проф. Александър Поплилов както и с архива на НХА, СБХ, ЦДА и др. Да се издирят и подберат работи на проф. Поплилов и да се подготвят за изложба по повод стогодишнината от рождението му. Да се установи връзка с най-близките му сътрудници – проф. Д. Серезлиев и проф. Ив. Газдов, както и с негови бивши студенти (сега утвърдени художници) и колеги, за да бъдат интервюирани и привлечени за съучастие в научното дирене. Да се подготви и организира научна конференция „100 години Ал. Поплилов“ Да се подготви издание с доклади от конференцията. Да се събреат текстове и художествени произведения за Ал. Поплилов (от поканените за участие в юбилея) за да се осигури предстоящо издание и изложба. Всички събития по повод юбилея и техните резултати да се ползват като източници, които да обогатят проучването, да го направят по-пространно и задълбочено.

Изворите, източниците, материалите, от които е черпена информация, могат да се разделят в следните групи:

1. Публикации за Александър Поплилов в книги, вестници и списания, от които по-основните са: сп. „Изкуство“, сп. „Промислена естетика“, в-к „Народна култура“;
2. Публикации от Александър Поплилов в периодичния печат, от които част с автентичното му авторство, както и интервюта, разговори и беседи с него;

3. Документи с различен характер от архива на НХА, СБХ, ЦДА, ВАК, БАН включващи протоколи от заседания на Академичния съвет, Висшата атестационна комисия, съвещания на различни нива и други форуми, характеристики, препоръки, биографии, автобиографии, рецензии за и от Александър Поплилов и др.;
4. Интервюта с неговите сътрудници – проф. Димитър Серезлиев, проф. Иван Газдов, проф. Пламен Вълчев, както и с над 30 бивши студенти на проф. Александър Поплилов, понастоящем известни и утвърдени художници със значителен принос в българското изкуство;
5. Интервюта със съпругата на Александър Поплилов – Малина Поплилова;
6. Лични архиви – Александър Поплилов, Васил Йончев, Иван Газдов, Пламен Вълчев, Иван Кънев;
7. Личен архив – Стоян Дечев;

Методите с които е работено са: биографичен, социо-културен, социо-психологически, културно-исторически, тъй като те предоставят достатъчните възможности за панорамно проучване на многовалентните прояви на интелекта. Въпреки прилагането на биографичен метод, отделна глава за биография няма. Важните, съществените моменти и събития от живота на Александър Поплилов имащи отношение към разглежданите проблеми са вплетени в анализа на неговите качества като човек, художник, педагог и общественик в контекста на целостта на неговите идеи, действия и поведение. Това е подсказано и от отношението на Поплилов, към битовата страна на живота, което е демонстрация на пълна немара към сухата и безлична хроника, делничните факти, скованите отчетни документи, точните дати.

Структурата на дисертационния труд е подсказана от художествените възгледи на самия обект на изследване – Александър Поплилов, за когото простотата, яснотата и разбираемостта са култ. След увода, изложението протича в три глави, заключение и кратко приложение. Главите не съдържат заглавия и подзаглавия. Всяка глава започва със заглавие и мото, което анонсира концентрирано основната ѝ идея и характера на разискваната проблематика. Въведението изтъква навременността на настоящия труд и аргументира необходимостта от него, като разяснява и логическата последователност на главите.

Първа глава подготвя основното намерение на изследването, а именно – преподавателския принос на проф. Поплилов за изкуството на плаката в България, като

се съсредоточава върху проучване и анализ на личността и художника Александър Поплилов.

Втора глава разглежда опознатия вече човек и артист в качеството му на преподавател наблюдаван в различни ракурси проследявайки връзките учител – ученик – учител, обучение – образование – възпитание, изкуство – морал – етика – общество, традиция – съвременност – бъдеще и т.н., както и пряката му работа с обучаемите по време на лекции, конференции, защити на дипломни работи.

Третата глава е посветена на взаимоотношенията на Александър Поплилов с бившите му студенти, вече негови колеги, резултатите от неговия педагогически труд, времето в коет работи и признанието, което получава

Залючението съдържа кратко обобщение, изводи и приноси.

В приложението са показани работи на студенти на проф. Поплилов съхранявани в музейната сбирка на НХА, както и оригинални рисунки на Професора (собственост на автора) с които той онагледява лекциите си повреме на редовни занятия

Кратко изложение на дисертационния труд

ГЛАВА I

„Художник и личност се става
с решителни действия”
Александър Поплилов

ХУДОЖНИК И ЛИЧНОСТ

Първата глава е посветена на личността и художника Александър Поплилов. В нея се разглеждат качествата, които той притежава като човек и се прави характеристика на проявленията му като художник. Изясняването на тези два пункта е необходимо, за да се обозрат по пълно, да се осмислят по-цялостно и да се разберат по-точно заслугите му като преподавател, което е обект на внимание и изследване във втора глава. Проследяват се важни моменти, не толкова от живота и дейността, колкото от поведението, и отношението на Александър Поплилов, към определени явления в различни сфери на преди всичко духовното му битие, които изясняват, показват и доказват неговите дарования възможности и способности. Съдържанието на първа глава няма биографичен характер и всички важни събития, факти и документи са анализирани в контекста на поставените цели, за да се открие колкото може по-релефно образа на човека и художника, които предполагат, предпоставят и обуславят

преподавателя и педагога. Това се изисква и от самата фигура на Александър Поплилов за когото един от първите му студенти Димитър Тасев казва: „Човек с табии, тертипи и маниери, много добър човек, ангелска душа, той нямаше тегло, нямаше тяло, нямаше материя. Той беше чист като кристал. Нямаше капка мръсотия в душата си. Нищо не му тежеше. Целият беше дух!”

Началото на първа глава започва с произхода на Александър Поплилов – родното му място град Кула и обществената атмосфера там, семейната среда, родителите, битовото ежедневие, народното изкуство и значението на тези фактори в моделирането на определени личностни качества, някои от които, особено съществени и имащи отношение и пряка връзка с бъдещата му учебно възпитателна работа – трудолюбие и родолюбие. Като аргументи подкрепящи и доказващи истинността и важността им за живота и делото на бъдещия художник и педагог са привлечени събития, факти, документи, мисли, изявления, разсъждения и оценки на самия Поплилов.

Отношението на Александър Поплилов към труда е развито в няколко посоки. Възпитанието му в уважение към труда и осмислянето на живота чрез него, получено от родителите и семейството. Трудолюбието на художника, волята му да се труди при всякакви условия и неговата продуктивност. Необходимостта от труд, трудът като дълг и неговото значение за човека – „Човекът се е очовечил с труд!” ще казва проф. Поплилов на студентите си. Взаимодействието труд – талант – вдъхновение в изкуството. Възпитание на студентите в трудолюбие произтичащо от изконната българска традиция, създаването на трудови навици и убеждение в осъзната необходимост от упорита работа като решаващо условие за успех в изкуството.

Специално внимание се обръща на родолюбието и патриотичните чувства на Александър Поплилов, на неговото отношение към българската история, национално освободителните бори и светлите имена на нашите национални герои, особено Ботев и Левски, което намира силно отражение в неговото поведение, творчество и педагогическата му практика. Споменат е един емблематичен случай, в който той единствен подкрепя необичаен и „екстравагантен” проект за паметник на Левски като със своя коментар въображаемо доразвива идеята му и почти става негов съавтор. Като други форми на това родолюбие се определят и преклонението му пред обикновения човек, българският народ и неговите добродетели, народното творчество и българското изкуство. Това непоколебимо се манифестира от художествените изяви на проф. Поплилов, взаимоотношения му с околните и работата му със студентите. Програмата

на неговия живот и изкуство е да разбере, да проникне, да покаже и възвеличае България и българина.

Текстът на първа глава продължава със силен акцент върху морала на Александър Поплилов, който в процеса на проучване и изследване на фактологичния и документален материал се оказва фокуса, центъра, оста. гравитационната сила около която се създават и оформят орбитите на всички мотиви и движещи сили определящи, и стимулиращи мислите, оценките и действията му. Прави се връзка с почитта която Поплилов страстно отдава на споменатите български герой като пример и причина за произхода на неговата прословута нравственост С подчертано внимание се проучва, проследява, констатира и доказва неговата честност, откритост, справедливост, правдивост, човечност, които той проявява в различни случаи и по различни поводи. Посочени са примери за неговата отзивчивост, добронамереност, дискретност, деликатност и проява на любов към природата, на уважение към хората и техния труд, на зачитане, защитаване и утвърждаване на техните права, достоинство и отговорности без оглед на произхода им и социалния им статус. Посочват се любопитни, малко известни и много показателни случаи от ранната му художническа практика, драстично и неоспоримо демонстриращи неговата честност пред себе си и пред изкуството, носещи белега на открити и решителни действия които доказват състоятелността на констатацията му: „Художник и личност се става с решителни действия”. Цитирани са документи, от които ясно проличава неговата доблест и сила, служебен и обществен дълг да обясни поведението и позициите си и да признае грешките си без никой да изисква това от него. Правят се паралели между него и големите имена в нашето изкуство от където се извеждат и обясняват причините за неговия авторитет и доверието с което се ползва сред студентите преподавателите и колгите си. Чрез факти и свидетелства на негови ученици, приятели съратници и съпругата му Малина са удостоверени и определени съчувствието, състраданието, разбирането, смирението и най-вече добротата на Александър Поплилов която той проявява към всички в различни случаи и при различни обстоятелства. “... Бате Сашо, както го наричам аз, определям като един голям гейзер на човечност и талант. От топлината на този гейзер може да се стопли душата на всеки българин. Господ го е създал за да прави само добро...” Това казва за него Доньо Донев. С тези качества се обясняват и неговите успехи, главно като ръководител, преподавател и общественик, до голяма степен и като художник.

С повишен интерес се проследява неговата организираност, безупречност, точност коректност, от там и неговата повишена самовзискателност и безпощадна самокритичност, но и решителна, категорична непримиримост към безпринципността, беззаконието егоизма, лицемерието, лъжата, измамата, меркантилността, ласкстелството, бездушието, аптията. Цитирани са критични изявления на проф. Поплилов във връзка с обществената конюнктура, културни и спортни, събития, оценки на действия или бездействия на хора и институции. „Слушай, време е вече да спреш да мислиш едно, да говориш друго и да вършиш трето.” Тази бележка на Поплилов към негов колега съдържа целия диапазон на нравствената му природа.

„Хората вярват на истината” – тази често цитирана мисъл на Александър Поплилов е отправна точка за обозначаването му като неин носител и ревностен защитник. Тук директно е декларирана ясната му позиция в преследването на истината, твърдо и безапелационно, на всяка цена, във всички сфери на живота и най вече в изкуството. Лекции в Художествената Академия, публикации, в периодичния печат, интервюта с негови студенти, и спомени на близки настояват за разбирането на художника, че истината трябва да бъде впрегната като мощна сила в изкуството за отразяване на днешния ден, сегашния човек и „живия живот” както той го нарича. Всичко това той превръща в педагогическа програма, която рефлектира и в преподавателската му практика.

Все от този ракурс разглеждайки Александър Поплилов като цялостна завършена монолитна фигура с параметри определени вече от самия него, посочващи морала като лъч, който пронизва всички форми на неговите прояви, продължава разкриването на поредните му качества като интелигентност, начетеност, ерудираност, естественост непосредственост, изострена чувствителност и повишена емоционалност. От интервюта с негови бивши студенти са направени заключения които представят проф. Поплилов като силен характер, дисциплиниран с воля да се противопоставя на маняшката предвзетост и догматичното мислене, на злоупотребата със словото и посредствеността, на неграмотността и безпочвената претенциозност. Особено тежко ударение пада на неговите разнопосочни разностранни интереси, нестихваща любознателност и непрестанна жажда за знания и самоусъвършенстване. Като следствие от констатираните и посочени усилия на Александър Поплилов в тази посока са направени изводи, че в него се разпознава ренесансовата фигура на един блестящо подготвен енциклопедист с мащабни познания и просветеност във всички сфери на живота и човешката дейност, запознат с принципите в изкуството и науката владеещ

техните тънкости, способен адекватно да осъзнава и оценява обществените процеси да разбира необходимостите на времето и и да взема разумни и перспективни решения.

Почти всички публични изяви на Александър Поплилов са обогрени от неговата упорита неотклонна системна и последователна прослава на българското изкуство и част от българските художници, които той поставя сред имената на световните майстори на изобразителното изкуство. Това задължава да се обърне нарочно внимание на явлението и да се проследят неговите причини, както и да се осмисли то в контекста на цялостната дейност на художника и в частност на учебно-възпитателната му работа. Възхищението и възторга на Поплилов е главно от неговите съвременници сред които доминират имената на Борис Ангелушев, Илия Бешков, Стоян Венев, Илия Петров. Причините за интереса му към тях и преклонението пред изкуството им са няколко. Тези художници са наистина епоха в българската култура и Александър Поплилов има усета и способността да забележи и установи това. Те са и негови съвременници и като такива не само създават изкуството си пред очите му, но макар и по възрастни, стават негови близки приятели, негови учители (както той сам ги определя), негови опори, а той става техен равностоеен колега, желан партньор, сътрудник и помощник, в когото те виждат достоен наследник и продължител на тяхното дело в чиити сигурни ръце могат да поверят бъдещето на българската култура. Особено важен момент в тези взаимоотношения е благоволенито на тези художници към по-младия им съратник на когото създават заслужено и оправдано самочувствие като се консултират с него и признават предимствата и първенството му като универсален художник, теоретично подготвен в специфични зони на изобразителното изкуство, даровит педагог, тактичен ръководител, чаровен оратор и доблестен гражданин. С много цитати, в които недвусмислено е заявено отношението на Поплилов към споменатите имена, с описание на съдбовни срещи и връзки между тях, с призоваване и позоваване на знакови събития подробно се коментира и старателно се търси пресечната точка, възела, корена на това почти обожествяване на тези светила в изкуството на изображението. Имайки пред вид организацията на ценностната система на проф. Поплилов и неговите идеали, изводът не е изненадващ и той се извлича от думата „скромност”. В характеристиките на тези художници правени от Александър Поплилов тя натрапчиво се повтаря многократно и не оставя място са съмнение, че освен със всичко друго те са го впечатлявали, пленявали, покорявали основно със своята нравственост и гражданска доблест, която той много често слага дори по-високо от изкуството им. Изясняването на този въпрос е толкова важен, не само за това, че

самият Поплилов дава основание с оставените следи от своите възгледи (най голям обем от проучваната литература и документи касаят именно тези добродетели) но и защото целия му живот е подчинен на тези норми и минава в служба на техните изисквания подчинявайки на тях мисионерската си роля като създател и законодател на приложната графика и възпитанието на нейните кадри.

Като следствие от установената причина за възвеличаването на споменатите художници, логично следва преход към подробен разрез в няколко аспекта на проявите на скромност у Александър Поплилов и отражението на този култ към скромността в ежедневието, в художествената му практика и в процеса на обучение на художници. На първо място Поплилов винаги дава преднина на колегите си, преимуществено на Ангелушев, Бешков и другите изброени до сега. Освен това за него липсата на скромност е върхова проява на егоцентризъм, демонстрация на превъзходство над другите, прерастващо в обида и унижително за тях подценяване. Особено критичен е той към артистите (от всички изкуства) които занимават публиката с личния си живот и собствената си персона вършейки престъпление спрямо изкуството, което има великата мисия да приобщава човека към глобално-съдбовно-важните общочовешки проблеми. Сред картините на проф. Поплилов, а и в цялото му творчество няма автопортрети или изображения на негови родственици включително и на най близките му. Подобно думата „скромност” тук думата „творчество” е ключова като той никога не я употребява относно своята художествена продукция. Като я натоварва (думата „творчество”) с функциите на най висша оценка за постиженията на художника той я запазва само за малцина дори с планетарни мащаби. С думата „творчество” е удостоено отново направеното от Бешков, Венев Ангелушев... Все със същите мотиви Александър Поплилов подсказва за девалвацията на званията „Заслужил” и „Народен художник” с раздаването на които не трябва да се злоупотребява. Призовава своите колеги и най-вече студентите да изпълняват художническия си и обществен дълг тихо, безшумно и ненаатрапчиво. Припомня се, че Поплилов стои винаги в сянка и се описва легендарния случай при който той преотстъпва поканата си за преподавател в Художествената Академия на Борис Ангелушев. Преувеличава заслугите на другите като причина за неговото израстване като художник и отрича да има мисия в изкуството, както и не се грижи за своето признание и обезсмъртяване. Като проява на скромност се отбелязва и неговата сурова самокритичност. Упорито внушава на студентите, че изкуството иска възраст, която предполага и зрелост, а те, възрастта и зрелостта, заедно с големия талант и възможности, задължително са придружени и

съжителстват със скромността. „Зеленият, младият клас – казва им той – вири самодоволно и дръзко глава. Когато узрее, стеблото се свива, главата се навежда и гледа земята”. Посочват се интересни самооценки на Поплилов, в които той намира недостатъци на работите си от миналото, самообвинява се за направените пропуски и определя като толерантно отношението на публиката и критиката към тях.

След като са отбелязани важните качества на личността и тяхната роля в поведението и действията на Александър Поплилов, които са обект на изследването, изложението продължава с характеристика на най-съществените, значими и типични проявления на проф. Поплилов като художник, първата от които е неговата универсалност и всеобхватност. Всички документи и публикации за него както и свидетелствата на неговите колеги, студенти, приятели, сътрудници са единни в твърдението, че Поплилов е художник който работи равностойно и с голям успех във всички видове изкуства и техните жанрове, свободно боравещ с всякакви материали. Обхождайки неговия живот и творчески път, причините за универсалността и многопосочността на художествените му изяви се намират в богатото му дарование, солидна професионална подготовка, разнопосочни интереси, големи познания в изкуствата науката и всички области на живота, афинитет към художествена дейност въобще, непрестанен стремеж за самоусъвършенстване, предизвикателствата на времето. Прави се кратък хронологичен преглед на кариерата му и се отделя внимание на неговата предопределеност и обреченост на изкуството обусловена и от страстната му любов към него. Преди да се маркират конкретните посоки и направления в които работи Александър Поплилов се прави обща характеристика на изобразителните му възможности. Още едно всеобщо становище го дефинира като виртуоз което се потвърждава и доказва от многобройните му произведения. „Всичко това той постига, защото у него са съчетани остър ум и прекрасна зрителна памет, изключителна сръчност и всестранна култура, богато въображение и точни знания, силно чувство за синтез и анализ; защото той е естет и конструктор, математик и мечтател,” – пише за него проф. Васил Йончев. Като детайл се открива, че тези постижения не са достигнати с лекота, а с много труд, упорство, постоянство и всеотдайност, съпътствани от неудовлетвореност, въпреки ранната зрелост на артиста, която му осигурява бързо и успешно навлизане в художествения живот. В това ранно съзряване има и кратки драматични моменти, илюстрирани с един малко известен случай свързан с участието му в младежка изложба предхождано от унищожаване на всички собствени дотогавашни работи. Спомнането на този случай е толкова по-необходимо и

наложително, за това защото той предизвиква сериозен обрат в израстването на художника и представлява решаващ, повратен момент в определянето на неговото доживотно и неотклонно следвано творческо кредо.

Следва анотация на изкуствата в които работи Александър Поплилов в един твърде условен ред тъй като класация нито е възможна нито уместна – като автор той е най популярен с живописиста си, като творчески ангажимент и художествена продукция претенции за първенство има книгата, плактите му остават в сянката на педагогическия му гений, а заслугите и приносът му в организацията на простраството са по-рядко упоменавани. Без да се прави подробен анализ на живописиста на Поплилов, обозначават се най-основните неща които съставляват нейната същност, произтичащи от разбиранията на нейния автор за изкуството и естетическите му възгледи, а именно: без да се подценява значението на пластичния строеж, преди всичко водещата роля се възлага на съдържанието което е призвано и задължено да ангажира човешката мисъл и чувства с важни, значими, общочовешки грижи. „Тези платна –пише Атанас Божков – очароваха със своите ярки отлики като отрязък, тоналност и типаж, но хората, които ги разглеждаха внимателно, разбираха, че високите им достойнства не се изчерпват само с това. Те поставяха тревожни въпроси, които се нуждаят от отговори, защото насочваха вниманието към това, което започвахме да подценяваме или да възприемаме малко сумарно – към стойностните начала в човешкия образ, към хармонията в пределите на пластичното пространство и към моралните добродетели, които са най-надеждната връзка между различните епохи.” Много акварели на проф. Поплилов, не по различни като съдържание от другите му картини, задължават да се отбележи неговото майсторство в тази трудна капризна и непослушна техника като част от уникалната българска школа в тази територия на изкуството наред с имената на Никола Маринов, Йордан Гешев, Иван Милев, Константин Щъркелов, Васил Стоилов, Майстора, Георги Ковачев... Заостря се вниманието върху неговия подход, маниер и прийоми на работа чрез които материала показва максималните си възможности съдържайки пълния диапазон от свежест, прозрачност и пипане прима в детските илюстрации, интонираност и сфумато от мокро в мокро в пейзажите, до храбри мазки от голяма четка в композициите, решително поливане нашироко и многократни измивания в светлините стигащи до разкъсване на хартията в портретите.

По нататък по-подробно се проследяват заслугите на Александър Поплилов за ренесанса на българската книга и нейното издигане на качествено ново ниво чрез неговата активна намеса в цялостното и създаване – книжно тяло, илюстрация, корица,

титулни страници, шрифт, оформление на отделни книги и поредици... Подказва се широката зона на неговите интереси и художествена практика които се простират от детската книга до световните романи и се констатира, че неговите образни интерпретации на текстовете, посредством рафинирания художествен вкус извършват революция в издателския бранш. Подчертава се педагогическо-възпитателната и апостолска, както я нарича Владимир Свинтила, мисия в която художникът като посредник, проводник, проповедник, медиатор, тълкувател и интерпретатор на художествени текстове въвлича любознателните и емоционалните в едно околсветско пътешествие из световната словесна култура с пътеводителя на своите образи. С любопитни, но показателни примери е експонирана любовта на Поплилов към книгата и специалното му внимание и отношение към нея

За всеки запознат дори и бегло с българската изобразителна култура думата „плакат“ извиква, наред със всичко друго, първо името на Александър Поплилов. Защо това е така се разглежда във втора глава, затова тук, в първа глава, много делово се резюмира най-важното в три неща: 1) създаване на съвременния български плакат, намиране на собствената му територия и научно-теоритична обосновка, и приобщаването му към световните стандарти; 2) създаване на съвременната приложна графика (в най-широки граници) в България; 3) дългогодишна педагогическа работа, възпитаване на армия графици (с европейско и световно признание) и създаване на българска школа в плаката и приложната графика.

Както много други неща, така и организацията на пространството в България също започва от Александър Поплилов. В настоящата глава се акцентира върху ролята му на пионер в това изкуство като се изброяват основните нововъведения, които той е направил и принципите с които е трасирал пътя и бъдещото развитие на пространственото оформление в трудните години на неговото начало с които то намира своето истинско място и в художественото образование. Загатва се, че с това проф. Поплилов има дял и в издигането на авторитета на страната ни на международните пазари.

Въпреки, че в изкуствата на изображението няма нещо, което да е останало встрани от интересите на Александър Поплилов той определя мястото си основно в приложната графика – оформление на книги, илюстрации, плакати, пощенски марки, графични знаци, гербове, значки, ордени, медали, шрифт... В тази посока е засегната работата му по проектиране в силно специфичните сфери на приложната графика като филателия, хералдика, нумизматика, вексикология, сфрагистика. С това се доизгражда

фигурата му на ерудиран, широкоспектърен, мащабен, универсален художник и теоретик, подготвен да отговори на предизвикателствата на обществените потребности в най непростъпните зони на графиката във време на оскъдица от кадри и недостатъчно разбиране и теоретическо осмисляне на тази материя по същество.

Към края на изложението се прави кратко обобщение за мисията на Александър Поплилов в българското изкуство (въпреки, че той отрича да има такава от позициите на своя морал) като за случая се извиква цялото му художествено наследство, а за неговата оценка се ангажират категории като, психологизъм, драматизъм, рационалност, култура, дух, етика, естетика, вкус, влияние, бъдеще , а за него самия – първосъздател, законодател, личен пример, чувствителност, нравственост...

Първа глава завършва с характеристика на, може би, най-ценното качество на личността на Александър Поплилов – чувството му за хумор, защото то не е подправката в неговия живот а неговата същност. Преди да се конкретизират особеностите на това чувство се прави кратък обзор на мястото и значението на хумора въобще в живота на човек, в изкуството и в частност в плаката и приложната графика. Подсказва се отношението на Поплилов към хумора, нагласата му да възприема и създава хумор, който е и най-силното му оръжие чрез което той изрича сурови истини, хвали заслужилите, критикува опонентите, побеждава противниците си. До голяма степен с това се обясняват неговите успехи, неговата привлекателност и неговия чар. Приведени са няколко примера на проявено находчиво остроумие

ГЛАВА II

"Главата на обучаемия не е съд,
който трябва да се напълни, а факел,
който трябва да се запали"

Плутарх

УЧИТЕЛ И УЧЕНИК

Съдържанието на втора глава се съсредоточава върху преподавателската работа на проф. Поплилов и работата му със студентите. Много са причините, които създават очарователния педагог Александър Поплилов и много са факторите, които повлияват на неговото формиране, като обаятелен преподавател, но няколко от тях са особено важни. Първо, той е добър, съвестен, дисциплиниран и отговорен ученик, който съзнава необходимостта и смисъла на обучението и образованието и най-вече на възпитанието. Освен това, той учи във време, когато е жива още възрожденската почит към науката и

изкуството и не са загубени още ценностите на патриархалното общество, затова Александър Поплилов с гордост заявява в една от автобиографиите си си, че е бил отличник. Тъй като до голяма степен успехът на Александр Поплилов като учител е следствие от това, че той е бил добър ученик, а и учителят и ученикът съжителстват в него в едно интресно и хармонично единство, тези взаимовръзки се проследяват в цялата глава. Началото на текста бележи ранните ученически години на художника в родния град Кула където благотворното влияние на качествените учители остроумно е резюмирано много по-късно от самия Ученик в едно изречение: „Аз имах такива учители в Кула, че от тях спокойно можеше да се състави министерски съвет.” След констатиране на старанието му в средното училище се прави по-обстоен преглед на следването му в Художествената Академия, която има определяща и решаваща роля за неговото бъдеще като художник и педагог. „Във всеки случай, аз се сдобих в Академията с капитал.” – казва впоследствие Александър Поплилов. Истинското му професионално образование започва със срещата на легендарните тогавашни професори сред които първенец е Дечко Узунов. Специално внимание е отделено на взаимоотношенията на младия Александър с този колос в българското изкуство от когото той получава уроците на живота си. Тези уроци са неговото кръщение в изкуството и неговото посвещение в педагогиката. По късно той споделя, че това, което научава в онези години го прилага после към студентите си. Споменати са и други професори, за които Александър Поплилов казва: „... освен, че ме научиха на живопис, научиха ме как да живея” В тази посока с многобройни негови изявления се подчертава неимоверната благодарност на Ученика към учителите, но се отдава нужното и на неговата способност и желание да се учи.

Следва условна систематика на учителите на Поплилов подсказана от самия него. Първата група са неговите преки преподаватели в училището и в Художествената академия, между които особено, както се спомена, Дечко Узунов при когото Поплилов учи и завършва. Следват неговите по-възрастни колеги и съвременници – големите имена в българското изкуство по онова време – Ангелушев, Бешков, Венев, Иван Лазаров, Илия Петров... Трети са предпочитаните автори от световната изобразителна култура – Курбе, Дега, Веласкес, Мункачи, Марке... Поредните наставници са световната съкровищница на изкуствата, българското изкуство, особено народното изкуство и ...”живият живот”. Специално място заема румънският артист Корнелиу Баба, с когото го свързва дългогодишно близко приятелство. И един екстравагантен учител, за който самият Александър Поплилов настоява – ГРЕШКИТЕ. „Щастлив съм

ако грешката е повече от една – рисунката, като организма, се състои от взаимно свързани части, които си влияят, и като поправам грешка след грешка, стигам до оздравяването на целия организъм.” След подробно описание на силното влияние на Дечко Узунов с конкретни примери, изложението продължава с възторга на Александър Поплилов от Борис Ангелушев и поредица от имена на български художници – Бешков заради неговата мъдрост, Иван Лазаров заради народностното му изкуство, Стоян Венев заради неговата първичност и самобитност, Жендов заради социалната му ангажираност и всички заедно заради тяхната скромност.

Добросъвестният ученик Александър Поплилов, преди да стане харизматичен преподавател, се превръща в добър художник, който, формирайки своите възгледи за изкуството още в ранните си студентски години, под влияние на своите професори и изброените знаменити учители, не ги променя генерално до края на дните си. Затова, за да се разбере в пълнота неговия преподавателски успех, както и да се оцени неговата мисия като преносител на ценности, наложително е да се разгледа неговото схващане и разбиране за изкуството. В тази връзка текстът във втора глава продължава с обстоен анализ за мястото на изкуството в живота на бъдещия професор. Чрез факти, и становища на Поплилов в цитирани разговори, интервюта и публикации, се изяснява предопределението му за художник и съдбовната му връзка с изкуството, което става негова втора природа още от детските му години. Констатира се, че той с нищо друго не се е занимавал освен с изкуство и неговия живот изцяло се разтваря и изчерпва в него. От тази база се преминава към разглеждане на неговите възгледи за изкуството което той определя като обществен феномен и най високо достижение в проявата на човешкия дух, универсално средство за общуване, предлагщо неизчерпаеми и безкрайни възможности за развитие на творческата природа на човека, като го окриля с надежда, но му налага и смирение с космическата си необхватност и величие. Като естествен резултат от това разбиране на изкуството произтичат суровата самовзискателност и самокритичност, неудовлетвореност от работата и скромност.

Поплилов декларира, че науката и изкуството трябва да са помощници на човека в опознаването на света, нарича ги дори „патерици”. Те трябва да улесняват, а не да затрудняват човека в неговия живот и дейност. Особено много той акцентира на това, че изкуството трябва да ангажира вниманието на хората с важни съществени неща и общочовешки проблеми, а не със сензации и ефимерни капризи, и упорито внушава това на студентите си. Второто ударение пада върху изкуството като носител и защитник на истината. Третият важен пункт е разбираемият за всички език, с който то

трябва да си служи, за да достигне то до възможно най-широка аудитория. Следвайки принципа за ясния, точния, и разбираем език в изкуството Александър Поплилов закономерно стига до поредното звено в системата на възгледите си – простотата. Простота в съдържанието и пестеливост на изразните средства – вечният стремеж на художника афористично изказан и битоващ в неговия фолклор чрез сентенцията „Да се постигне всичко с нищо” Друг базов компонент в разсъжденията на Александър Поплилов за изкуството е и един от основните въпроси в теорията, а именно отношението съдържание – форма. Преди всичко той защитава класическото схващане за съответствие, единство и хармония между форма и съдържание, но недвусмислено отдава предпочитания и отрежда водеща служба на съдържанието. В хода на изясняване на споменатите разбирания на Поплилов за изкуството се правят паралели и връзки между тях за да се изведе една стройна логична и цялостна философия, като програма на неговия творчески път и преподавателска практика. Подкрепата и доказването на тезата се осъществява основно с публикувани изявления, становища, мнения и критика от Александър Поплилов в различни издания и документални филми.

Тъй като всяко изкуство на изображението започва с рисунка, изясняването на отношението на Александър Поплилов към рисунката е ключов пункт и отправна точка за разбиране на неговите преподавателски методи и прийоми. Пред Поплилов никога не стои въпросът за уменията на художника да рисува и непрекъснато да работи за повишаване на своите изобразителни възможности.

Във всичко, което казва и пише Александър Поплилов се открива ясно и ярко заявена естетическа, критическа позиция. В много случаи без преднамерено да търси това, със своята спонтанна естествена реакция, с изблика на чувствата си и високия емоционален градус, с пируетите на мисълта и неочакваните тълкувания, с неудържимите импровизации, той създава стойностни критически научни студии на един художествен, завладяващ език, които изненадват и очароват с дълбочината на прозренията. По тази причина в текста на втора глава е отделено място и внимание на неговото остро критично отношение и към самата критическа мисъл у нас.

Десет години само след завършването си доскорошният ученик, студент, а вече и художник става учител и тръгва по извървения до сега път, но в обратна посока – не от ученика към учителя, а от учителя към ученика. Стигайки до фокуса на интереса в дисертационния труд, изследването се концентрира върху мотивите и причините поради които Александър Поплилов избира и професията на педагога с влизането си в Художествената Академия като преподавател. Изходно начало за развитието на темата

е поетото от него ръководство на специалност „Плакат” (1956г.) С документи от досието на Александър Поплилов в НХА и СБХ (протоколи, рецензии, характеристики, справки), с документи от ЦДА, ВАК, БАН, лични архиви, доклади от научни конференции, публикации в различни издания, интервюта и др. аналитично се характеризира общественно-културната конюнктура в страната във връзка със състоянието на плаката като изкуство и състоянието на специалност „Плакат” в Художествената академия. В тази връзка личността на Александър Поплилов се поставя в контекста и центъра на събитията като най-подготвения и подходящ художник, който е в състояние да оглави тази специалност като залог, както за нейната перспектива така и за бъдещето на плаката в България като изкуство въобще. Проследява се израстването на Александър Поплилов в академичната йерархия, с възторжените отзиви за неговите творчески и педагогически способности, а с положителните резултати от работата му се доказват и оправдават възложените му авансово надежди.

„Добрят цар управлява с умни съветници” – казва често Александър Поплилов. Това задължава да се упоменат и неговите помощници, най-подходящите художници в лицето на Димитър Серезлиев, Иван Газдов и Пламен Вълчев, които като негови сътрудници, колеги и приятели, пълноценни негови заместници, стават достойните му наследници. В следващите години те продължават традициите в специалността и добавяйки свой дял в нейното развитие, укрепват позициите и авторитета ѝ. Посочват се мотивите на Поплилов и причините за избора на точно тези, силни в изкуството, фигури и се прави кратък преглед на техните достойнства, същественото им място и решаващата им позиция и функция в учебно-възпитателния процес.

Изложението продължава с наблюдения върху преподавателската дейност на проф. Поплилов. Първото нещо, което той прави след встъпване в длъжност като ръководител на специалността е изясняване същността на плаката и неговите параметри чрез кратка история на това изкуство и съвременното му състояние в България и в света, неговото предназначение и функции и неговите особености в жанровото му разнообразие. Апелира за извеждане на студентите на съвременно ниво на плакатна култура, запознаването им със световните достижения в това изкуство и поощряване на техните лични качества в култивиране на рефлексии за понятни прийоми в строежа на композицията. Пожелава начало и постепенно изграждане на български плакат с национален колорит развиващ се във всички посоки, ползвайки разнообразни художествени и технически изразни средства.

Отбелязва се голямата заслуга на Александър Поплилов за реабилитирането на плаката и връщането му в храма на изящните изкуства с промяната в представите на масовото съзнание за неговото място и значение. Това той постига не сам, а със и чрез своите студенти възпитавайки години наред армия графици. Пространно се разяснява ключовата дума (която е добила статут на термин) – „плакатно” и се припомнят характеристиките на плаката като изкуство в контекста на основоположените или по точно възтановени от проф. Поплилов, художествени принципи на неговото създаване. Обсъждат се и неимоверните усилия при проектиране на плаката като художествено произведение. Основният извод, кратко, плакатно е изразен чрез находчивия образен език на самия проф. Поплилов – „*Пиленце пее – гора люлее*”¹ Колко е пиленцето, колко е гората? Това е плаката”².

Следва изброяване на ориентири, начала и педагогически норми, залегнали в ателието по „Плакат”. Коментира се понятието мярка въобще, като мотив на поведение в живота и критерий в изкуството, в частност – художествената мяра и вкус и тяхното значение в практиката на художника. Прави се връзка с една от крилатите фрази на Професора – „Човек се мери прав” окриляща студентите с предназначението си на основен принцип за оценка на техния труд. Приведен е интересен пример за неочаквана и оригинална мярка прилагана от проф. Поплилов, чрез която той дава висока оценка на художник заради грешките му.

Под ръководството на Александър Поплилов в специалност „Плакат,, настъпват сериозни промени. Това е следващата тема и посока за разсъждения в текста на втора глава. Проф. Поплилов сменя името на специалността от „Плакат” на „Приложна графика” за да разшири територията на обучение и проектиране във всички сфери на нейните възможни проявления. Този далновиден ход, не само осигурява на студентите по сериозна и многостранна подготовка с променената и актуализирана програма, но им предоставя и възможностите да сътрудничат на различни институции и ведомства с реални задачи. Това им отваря врати за бърза и сигурна реализация, от която и страната има нужда в този момент. Отделят се и се обособяват нови дисциплини, една от които „Шрифт” с, поканения от проф. Поплилов, преподавател Васил Йончев ще извърши революция в нашата шрифтова култура. Тук, в кратка интермедия, се доуточнява, че Александър Поплилов е един от първите, и от малкото грамотни и високоподготвени специалисти, познавачи на буквата и кирилското писмо като теория и практика, силно

¹ Народна песен

² Пълният член на думата „плакат” липсва, заради римуването с думата „гората”

и благотворно повлиял за възвисяването на графиката му. Изтъква се очевидната полза за студентите произтичаща от тези промени

След като в първа глава се отбелязва отношението на Александър Поплилов към народа, тук то се допълва с мястото и значението на народното изкуство в живота и творчеството му, като се прави кратък преглед на източниците и причините за това. То, народното изкуство, намира естествено отражение в преподавателската му работа и се представя като важна част и сериозен елемент от учебната програма, както и като значим дял от лекциите на проф. Поплилов, в които той чрез народната мъдрост, примери от народното творчество, паралели с художествената практика, изводи и поуки, обогатява общата култура и специална образованост на студентите, култивира професионалното им мислене, възпитава ги в дух на патриотизъм и родолюбие, дава им самочувствие на наследници на велика култура, създава им чувство на национална гордост, насърчава ги да строят специфична, самобитна, българска, школа в приложната графика. Припомня се един любопитен, но силно показателен за достойнството и компетентността на Поплилов, случай, при който той критикува недообмислени напъни за „естетическо възпитание на народа” (през осемдесетте години на миналия век) които се приемат за нормални и никой не помисля да оспорва. Александър Поплилов напомня, че народът, именно, е оставил непоклатимо изкуство с художествен вкус и призовава първо ние да се възпитаваме от народа.

Пряката работа на проф. Поплилов със студентите се разглежда, като се предпоставя извод извлечен от необичайна констатация на Димитър Трендафилов – „Неговият метод беше неговата човечност” и дедуктивно се доказва уникалността на педагогическите му прийоми. Обзор върху взаимоотношенията професор – студент на всички нива и във всички посоки обрисова Александър Поплилов като истински учител, който е способен да разбира и да бъде разбран със завладяваща откровеност, добросърдечност, добронамереност, естественост, непосредственост, справедливост и всеопрощаващо великодушие. В учебния процес и редовните занятия, първата крачка, с която студентите стъпват в полето на приложната графика е промяна на мисленето. С цитати от самия проф. Поплилов се доизяснява необходимостта от специфично, образно, синтетично мислене в което той възпитава бъдещите графици. Впечатляващ момент в педагогическото поведение на Александър Поплилов е вниманието му към трудностите и усилията на обучаемите чрез зачитане на индивидуалните им предпочитания охранявайки по този начин личното им достойнство. Чрез спомени на бившите му студенти са отразени неговата отзивчивост, толерантност, тактичност, с

които те са били окуражавани. В словото на неговите ученици упорито се повтарят думите „раздваше се”, „индивидуален подход”, „фин”, „деликатен”, внимателен” „даваше ни крила”... Като обобщение е призовано удивителното по своята синтезираност, точност, остроумие и образност, определение на Ботев (този Ботев, който Поплилов боготвори) за качествата на учителя, „Учителят – казва Ботев – трябва да бъде благ като агне, търпелив като вол и издръжлив като битолски просяк.” Със силата на своята аура и авторитет проф. Поплилов владее вниманието на студентите осигурява съзнателност и дисциплина, възпитава ги в упоритост и уважение към труда като най-сигурното средство и условие за успех.

Корените на преподавателския ореол на проф. Поплилов и легендите около специалност „Плакат” се крият в думата свобода. След кратко въведение за свободата като категория, свободата се поставя и разглежда в контекста на учебния процес и с нея се обясняват постиженията не само на специалността, но на българския плакат въобще. Тази свобода привлича студенти от други специалности и издига имиджа на ателието. Към това се прибавя личния пример на Професора, както и неговите осъзнати отговорности пред българската култура която оставя в ръцете на своите ученици.

Друг основен въпрос експониран в зоната на учебния процес е морално-етичните взаимоотношения между проф. Поплилов и студентите и ценностната скала с която те оперират в съвместната си работа. Това дава силен тласък в развитието на обучаемите като личности, а от там и като художници. Това активира и ускорява зрелостта на студентите и те, от довчерашни ученици, се превръщат в отговорни граждани, обществено ангажирани с аналитично, критично отношение към света. До голяма степен това се оказва съдбовно за някои от тях, които по тези причини избират и предначертavat бъдещето си, посвещавайки се на учителската професия.

Александър Поплилов няма епигони. Той не „умъртвява” никоего с назидание, наставничество, менторство, опека. Той не гони никого от двора на своите идеи или художествени форми, за да моделира оригиналности и екстравагантности. Никой не измръзва в неговата сянка и никой не увяхва в неговия плам. Никой не му подражава, защото е неподражаем. Той „храни”, с живителна мъдрост, таланти и ги крепи в собствения им естествен растеж. Това е и едно от най-големите постижения и една от най-големите заслуги на Александър Поплилов в преподавателското му поприще. Заради нейната важност, тази тема се разработва с внимание.

В интерес на научния подход добре е да се застане и „от другата страна на барикадата”, с лице към студентите, за да се чуе и становището на учителя за

учениците. От това може да се разбере много за педагога и начина на обучение. С тези съображения, чрез коментари на проф. Поплилов, похвали и критични бележки (които имат стойността и на своеобразна самооценка) по адрес на своите възпитаници и тяхната художествена продукция, се доизясняват неговите задачи, цели и стремежи, а и неговите резултати по отношение на преподавателската му мисия. Констатира се, че той учи студентите си не само на приложна графика, а на всичко което прави от таланта, силна личност, пълноценен художник от висок клас и доблестен гражданин, че неговото педагогическо влияние се простира далеч зад стените на Академията, че подготвя армия от боеспособни графичи, които създават и развиват съвременния български плакат и приложна графика и ги издигат на европейско и световно равнище, че изпитва заслужено удовлетворение от добре свършена работа...

От дистанцията на времето се прави равностметка на резултатите и последствията от образователното дело на проф. Поплилов, като се отчитат усилията и заслугите на неговите сътрудници Димитър Серезлиев и Иван Газдов в оптимизиране на учебния процес, очертава се нелекия и изпълнен с превратности път на утвърждаване на плаката като изкуство, споменават се преодолените идеологически угрози, посочват се радикалните положителни промени в състоянието и движението на приложната графика през изследвания период от време.

Голямо място се отделя за словото на Александър Поплилов - слово умно, мъдро, пламенно, завладяващо, наситено с чувство, преживяно и изстрадано. То е една от най-силните страни на неговия интелект и най-резултатаната част от методиката му. Маркирани са неговият афинитет към изразителния език и художествената реч, преклонението пред образците на световната литература, възхищението му от хората, които умеят да говорят пламенно и образно. Заявява се отношението му към езика въобще и в частност към българския език, неговото състояние и употреба. Обозначен е смисълът от дискусиите по тези въпроси и резултатът от тях за студентите, от ежедневните разговори, които професорът със свободата и майсторството на общуване превръща в своеобразни спектакли. Подчертани са възможностите на проф. Поплилов да говори смислено, образно, артистично, да владее магнетично публиката с ораторските си умения и да изтръгва от нея спонтанни възторзи. Тази му способност има огромен педагогически отзвук и неимоверени позитивни резултати. В неговото ателие по различни поводи (занятия, конферанси, защиты) се стичат студенти и преподаватели за да го слушат. Приложени са цитати от интервюта с негови студенти и колеги, които го характеризират с думите „сладкодумец“, „магьосник“, „обаятелен“,

„иконичен”. Проф. Тома Върбанов дори подсказва, че както за Бешков има книга „Словото на Бешков, така би трябвало да има и книга „Словото на Поплилов”

С пламенното си пленително слово, с умението си хипнотично да властва над публиката, проф. Поплилов преобразява конферансите и дипломните защиты в празнични тържества и последни, най-полezni и поучителни занятия, които оставят у студентите неизличими спомени с пожизнени поуки. На тези основания атмосферата на споменатите академични форуми е представена възможно по-подробно, където е изследвано поведението на проф. Поплилов, който там е в стихията си. Цитати от спомени на очевидци присъствали многократно на тези последни приповдигнати и тържествени „лекции” дооформят, дозасилват и доказват силата на този специфичен и силно емоционален методически маниер с който проф. Поплилов обучава студентите до последният им час.

С кратко обобщение на резултатите от дългогодишната преподавателска работа на проф. Поплилов вниманието се насочва към специалността „Плакат и визуална комуникация”, която в сегашния си вид до голяма степен е конструирана и утвърдена от далновидността на Поплилов и е носител на традиции създадени и завещани от него. С това се обяснява отчасти и нейното съвременно състояние и безспорен успех. Трогателен е фактът, че след завършването си студентите с неохота и тъга се разделят с ателието, а след това безсрочно, с радост се завръщат периодически в него.

Неоспоримо е, че Александър Поплилов е основоположник и създател на съвременната българска приложна графика. Нещо повече – самият той и много авторитетни автори говорят за „школа”. Този въпрос е обект на съдържанието на последващия текст в глава втора. Освен становищата на специалисти, потърсени са и други теоретични разсъждения за да се аргументира това явление и да се оправдае твърдението за съществуването на школа.

От 1962 до 1966 в два мандата (тогава мандата е две години) ректор на Художествената академията е Александър Поплилов. Данните от всички документи недвусмислено показват, че освен заради достиженията му като художник и сполуките му като преподавател, той е избран за ректор, преди всичко, заради неговата нравственост и гражданско самосъзнание. Освен документите, много свидетелства на негови колеги и студенти, категорично сочат неговоите управленски умения в изключително успешното ръководство на Академията. Проследяването на неговата ректорска „кариера” (това е най-неподходящата дума, която може да се употреби за Поплилов) започва с високата оценка, която му дава академичното ръководство и

единодушното настояване на колегите му за избор, впоследствие и преизбиране, на този пост. Няколко неща оставят неизличими следи от мандата на ректора Поплилов първото, от което е, че той връща цвета във фасадата на сградата (на Академията) такъв, какъвто е бил при нейното построяване. Доц. Поплилов отлага хабилитацията си до изтичане на мандата му. Това прави силно впечатление на целия личен състав. Откриват се нови специалности, създават се условия и се подготвя откриването на такива и в бъдеще. Оптимизира се взаимодействието между СБХ и Академията. Актуализират се учебните програми и практическите упражнения се ориентират към подготовка на студентите за естетизирането на промишлената продукция, което е продължение на една от основните задачи, с които е била натоварена Академията и което е дало основание името и от 1909 до 1921 да е „Художествено-индустриално училище”. Но най-голямото постижение на Ректора е климатът, който той създава, за една спокойна, делова и приятна ежедневна работна среда чрез етичните си взаимоотношения с подчинените. Цитиран е един уникален документ от личния архив на бившия вече ректор написан на ръка през 1988 година във връзка с дострояването на сградата на Академията, който е най-ярката проява на истинската, жива и неугасваща любов на Александър Поплилов към нея .

Александър Поплилов има изключителните заслуги за откриване на нови специалности в Художествената академия не само по време на ректорските му мандати. Специалностите „Текстил и мода”, „Промислени форми”, „Пространствено оформление” са атестация за неговата предвидливост, а специалността „Детски играчки” , която се открива 26 години след неговото предложение и анонс е удивителна манифестация на далновидността и прозорливостта му. Това дава мощен тласък за развитието не само на Академията, но и на цялото българско изкуство. В текста по тази тема повече се набляга на структурирането на специалност „Промислени форми (сегашната специалност „Индустриален дизайн”)

Разцветът на българският плакат и приложна графика дължи благодарност на Александър Поплилов и за неговата обществена дейност. В тази изключителна част на втора глава се разисква работата на Поплилов в органите на СБХ, участието му като председател или член в наши и международни журита, активното му и решаващо присъствие в специализирани и експертни съвети, ползотворната му и градивна работа във ВАК, в държавни комисии и комисии към други институции и ведомства, ангажиментите му в конференции дискусии и други научни форуми. Цитирани са

любопитни документи от които се разбира за неговата необичайно смела и остра, за времето си, критика относно обществените отошения и изкуството.

Настоящата глава завършва с много кратко заключение под формата на обобщение визиращо екстракта от личността, художника и педагога Поплилов.

ГЛАВА III

„Богатството не е приятел –
приятелят е богатство.”

Йоан Стобей

ПРИЯТЕЛ И КОЛЕГА

„От Министерството на културата няколко пъти ми предлагаха да ме пращат на курсове за усъвършенстване на управленски умения. Отказах! Питаха ме къде бих искал да ме пратят. Никъде! Искаше ми се да можех да се върна в Художествената академия при Професора.” Това изявление на Марин Подмолв, 42 години след като е завършил при Александър Поплилов, е началото на трета глава. Тази глава се посвещава на човешките и приятелски отношения на проф. Поплилов със студентите, над академичната йерархия, изчистени от административно служебните задължения на обучаемия и професора, както в учебния процес, така и извън него, на отношенията му с вече завършилите негови ученици – равностойни колеги, на тяхната безкрайна благодарност към своя учител, на времето в което протича преподавателската работа на Професора, на положителните последствия от неговия педагогически труд, на признанието или недооценяването на неговото дело и място в българската култура.

Александър Поплилов е изтъкан от човеколюбие. Той е твърд и категоричен пртивник на всички форми на расизъм и дискриминация, на всякакво делене и каласация на хората по социални, религиозни, политически, икономически, възрастови, полови, правни и всевъзможни други признаци. Социалната, държавната, административно-служебната, военната, църковната... йерархия са по-скоро, за него, степени на човешкия дълг, отколкото законов или нравствено-морален регулатор на обществените и междуличностни взаимоотношения. Той се отнася с всички хора като към човечи. На тази основа са и отношенията му със студентите. Без да прекрачва етикета и приличието той установява приятелски отношения с тях и така печели доверието им. Студентите бързо и лесно разбират неговата добронамереност, усещат предложената им близост, чувстват неподправената искреност, допускат го в личното си пространство и душевно-интимния си свят. Приведени са примери, които доказват присъствието на Александър Поплилов както в техните най-трудни и тежки житейски

изпитания и несгоди, така и в тържеството на техните радости. Това от една страна им пречи лесно да се откъснат от орбитата на неговата привличане, поради което не прекъсват връзките си с него, а от друга повишава тяхната дисциплина и отговорности, произтичащи именно от тази близост.

Александър Поплилов разбира и осъзнава като морален дълг грижата за своите възпитаници, чувства се отговорен за тях и тяхното бъдеще – поредното доказателство за неговото неформално отношение към преподавателските му ангажименти и задълженията на учителя, в духа на античното разбиране на тази дума, облечено в съпричастие към бъдещето на ученика, покровителство над неговата личност, защита на правата му. Той помага на завършилите си студенти по всички възможни начини със всички сили и средства. Следваики показанията на неговите бивши студенти – настоящи именити художници, с цитати от техни интервюта разсъждения и коментари, текстът в тази част на глава трета потвърждава истинността на това благородно деяние на Професора.

Рядко има не само педагози, а въобще човечеи събрали толкова позитивни чувства и трогателни благодарности, от толкова много хора единомушни в своя патос и признателност. Това е наи-скъпата отплата и най солидниа „документ” за доказана обич, почит и приятелство. С това въведение се навлиза в разкриване на чувствата, с които довчерашните студенти, настоящи колеги и верни приятели възнаграждават своя учител. Те са му благодарни преди още да прекрачат академичното му ателие за безплатните консултации, които им дава, за приятелството, което им предлага и подарява, за човчността с която ги приютява и подслонява в специалността. Много от тях учат при него прехвърляйки се от други специалности, търсейки разбиране, здравомислие и свобода, други завършват „задочно” само чрез присъствие на лекциите му привлечени от неговите идеи, вдъхновената му, съдържателна реч и педагогически чар. Това довежда до една различна и необичайна форма на обучение, „реорганизация” на учебния процес и академична „емиграция” предизвикани от гравитацията на един свободен и магнетичен дух. В големи периоди от живота си, поради липса на лично ателие Александър Поплилов работи в ателиетата на Академията. Това създава условия нередко да стават непредвидени, неугворени, инцидентни срещи между него и студенти на група или насаме, в което общение те освен преподавателя осезаемо усещат и приятеля, заради което му отдават заслужен поклон. Дистанцията на времето, не изтрива спомените, нито ги помрачава или размива и с годините и възрастта, учениците на Александър Поплилов все по ясно си дават сметка за мъдростта и

величието на техния учител и неговото дело и за шанса им не само да учат при него, а въобще да го срещнат в живота си, затова всеки от тях отделя място в сърцето и съзнанието си за един малък храм-съкровищница, в който пази идеалите на изкуството и ценностите на човечеството, завещани му от неговия учител.

За Александър Поплилов има и други оценки. Мнозина смятат, че той има грехове и като художник и като педагог и като човек. Неголям дял от текста се отделя на негативите, които Александър Поплилов събира, изводът от което е, че основателни или не, тяхното наличие допълва и доизгражда образа на проф. Поплилов, на времето, в което живее и работи, на обществото, в което се доказва и на обкръжението от по-близки или далечни колеги, сътрудници, публика. Това, че той въобще, по принцип има противници на различни фронтове, опоненти в различни идеи, съмняващи се, несъгласни, обидени очертава фигурата на един действителен, реален, земен човек, без блясъка и лака от панегиричните фанфари на обожествяването, без подозрителния жезъл на непогрешимостта, на ненужната идеализация и захаросаност. Като допълнение се доизяснява и това, че ако той е имал пропуски и е правил грешки, което е естествено за всеки човек, те в никакъв случай не са умишлено планирани и злонамерено мотивирани.

Александър Поплилов оставя (думите в българския език са само две – *огромно* и *грамадно*) огромно наследство. Част от това наследство, с изключително значение за българското общество, изкуство и култура, са положителните последствия от неговия педагогически труд. В тази част на изложението акцентът пада върху промяната, която настъпва в социалния и художествен живот на страната с участието на многобройните артисти от специалност „Плакат” в него – живителна струя, която оросява духовеното му битие със свежи, нови, значими идеи и грамотна, професионална, модерна за времето си графика. Появява се нова вълна български художници, възпитани и подготвени по качествено нов, непознат до момента начин, които обогатяват българското изкуство и стават проводниците, по които то достига до международната арена на културно съревнование, за да покаже ново лице на страната ни и да издигне престижа на новата ни просветеност. Художници, които променят улиците в столицата и страната с истински плакати, оформят лицето на тетрите, обновяват фирмената идентичност, връщат рекламата в присъщото и русло, възраждат блясъка на българската книга, подготвят разцвета на кирилските букви, дават ново съдържание и смисъл в часовете по изобразително изкуство в българското училище, съживяват киното и телевизинния екран със специфична и функционална графика, влизат във

всеки дом с привлекателни опаковки и списания, децентрализират изкуството на плаката и приложната графика стъпвайки в планински и пристанищни градове, предизвикват конкурси, изложби, биеналета и фестивали, повдигат летвата на критериите, възпитават художествен вкус..

Засяга се и въпросът за доверието между Учителя и учениците и произтичащите от това отговорности: съпротива на лошия вкус, посредствеността и кича, навременни реакции, дисциплина в проектирането, денонощна будност на духа, мобилизация на интелекта, труд и отзивчивост. Доверие изградено от взаимните високи изисквания и очаквания и убедено следване на единна и разумна естетическа програма без художествен произвол, която опазва българската приложна графика от резките, опасни, пагубни завои на подражателството, реставрацията, модата, опеката. Едно от най-големите постижения на преподавателя Поплилов е, че подготвя художници не за настоящето, а за бъдещето. В средата на деветдесетте години на миналия век драстичната промяна в приложната графика (наричана вече „графичен дизайн“) настъпила с отварянето на страната за света и закъснялото навлизане на нови технологии в полиграфията сварва българските художници абсолютно подготвени за тези предизвикателства що се отнася до съвременно мислене, актуален подход, модерна стилистика и изразни средства, а ехото от значимия и забележителен учебно-възпитателен труд на Поплилов не стихва и опосредствано озонирайки днешното поколение графичи оставя надежда за проникване в идното.

Делото на Александър Поплилов добива величав характер в контекста на времето в което то е извършено. В тази връзка следва характеристика на общественно-политическата система и културна среда (на изследвания период) като се започва с цитирането на един уникален документ издаден на Александър Поплилов от Държавна сигурност относно неговата свободна практика като художник. Следва описание на промените които настъпват в страната след Втората световна война, създаването на Световната социалистическа система, хегемонията на комунистическата идеология и последствията от това за художествената култура у нас. В този контекст се разглежда поведението на Поплилов като художник, педагог и гражданин като се акцентира на хуманистичната му природа и разбирания за света, живота и изкуството – ценностната скала с която той мери и подрежда събитията, фактите и хората. С нея той възпитава и студентите в пацифизъм и човеколюбие, съхранява ги от истерията на пропагандата и политическото скудоумие, фокусира вниманието им върху истинските проблеми и язви на социалния живот, отправя ги сред хората в ежедневните им грижи. В края на

седемдесетте и през осемдесетте години той е гневно критичен и към лицемерието в обществените отношения и към преструвките в изкуството като на прицел са нелогични и необосновани тенденции в неговото движение. До голяма степен тези подчертано критични бележки на Александър Поплилов визират и част от неговите ученици, които престъпват съзнателно или не, „общохудожествените закони” и това е една от манифестациите на неговото приятелско отношение към тях. Той не им спестява истината, нито се опасява, че това са автообвинения за недобросъвестно свършена педагогическа работа. Той и извън Академията продължава да бъде техния учител и барометър за художественото ниво на приложната графика.

Има ли необходимото и заслужено признание Александър Поплилов? Този въпрос естествено изниква когато се расискват отношенията между него и студентите му, още повече, че самите те активно се вълнуват от това. „Моето лично мнение е (допускам и известна субективност), – казва един от учениците му (Константин Иванов, който в интервю взето от автора се е подписва като *Вечен негов студент*) – че професор Поплилов остана някак си недооценен в пантеона на големите български художници, но в сърцето ми той заема подобаващото му се място на големия човек артист и учител.” Този цитат илюстрира донякъде съдържанието на текста който следва по тази тема, изводът, от който е, че Поплилов наистина, в известна степен, няма полагащото му се обществено признание, но е богато възнаграден от учениците си с тяхната безмерна почит и любов. В тази част на глава трета се обсъжда какво представлява признанието, как трябва да бъде оценяван Александър Поплилов, какви награди е получил или не получил, какво е неговото отношение към тях, какво е отношението на неговите студенти към тези проблеми и персонално към него. Като заключение е изведена констатацията, че проф. Поплилов има признание, което той самият цени най-много, което счита за най-истинско, човешко и благоразумно, което е в унисон с неговия нравствено-морален ръст – „... но е достатъчно да споменем вашето име и някъде зад хоризонта свирва тръбата на обичта, погледите просветляват и ние пак сме до Вас, професоре...” (**381 ДУМИ НА ПОЧИТ И УВАЖЕНИЕ. Слово на проф. Иван Газдов при откриване на юбилейната изложба на проф. Александър Поплилов в галерията на ул.Шипка 6, София, 9 май 1991.**)

Глава трета завършва със следния абзац: „Тициан умрял на 99 години от чума. Да не беше тая чума – още да е жив... Ама той е жив! Жив е!” – казва нашият професор Ал. Поплилов. И професор Поплилов е жив! Жив е със своето трогателно творчество, мъдро слово, богата култура, чувство за хумор. Жив е в нашите живи и ярки спомени.

“Той беше като хубав стар кораб, който оставя хубава следа след себе си. Ами...какво да ви кажа ...Велик човек беше!” Това са последните думи от словото на проф. Трендафилов за 90-годишнината на проф. Поплилов. Сега, след неговата 100-годишнина, какво да се добави? Може би признанието на Платон за Сократ : “Когато беше жив, ти ни светеше като звезда Зорница. Сега, когато те няма, ще ни светиш като звезда Вечерница.”

Заключение и изводи

Изводи от глава първа:

Александър Поплилов е изключително надарен и талантлив човек притежаващ рядко срещаното съчетание на голям брой ценни качества и много добродетели, които ведно с неговите решителни действия изграждат от индивида, поливалентна, всестрано развита, активна, силна и високонравствена личност, с големи възможности и способности пригодна да работи с успех в много области на социалната практика, да поема и решава сложни задачи в изкуството, да участва в обществения живот и да влияе на неговото движение. Личния му избор в посвещение на изкуството, в служба на човека и обществото, чрез защита на истината и доброто предоставят условия за пълно развитие на неговите способности и широко разгръщане на неговото дарование, следствието от което е цялостно завършена, монолитна, хармонична, забележителна, легендарна личност и универсален, съвършен, недостижим и неподражаем художник – явление в българското изкуство и култура.

Изводи от глава втора:

Освен силна личност и бележит художник, Александър Поплилов е уникален педагог, ръководител и общественик, който се оказва на точното място в точното време. Със своите личностни качества, воля и осъзнати отговорности той става фактор в българското изкуство като силно повлиява на неговото развитие и прогрес. Като преподавател, доцент и професор в Художествената академия той обучава и възпитава почти всички български графичи (за изследвания период) и заедно с тях създава и развива на качествено ново ниво съвременния плакат и приложна графика в България като го извежда на европейски позиции и междуна сцена. Като ректор на Художествената академия създава в нея нови специалности и благоприятен трудово-

творчески климат, с което осигурява нейното осъвременяване, и перспективи, и с това дава тласък за ускорено движение на цялото българско изкуство, включително на плаката и приложната графика. Цѐнен, ценѐн и уважаван общественик, Александър Поплилов като защитник, покровител, апостол и критик на изкуството, проводник на истината, носител на добродетели и гражданска доблест, защитава, отстоява и утвърждава духовните ценности, в частност на плаката и приложната графика и създава условия те да заемат почетното си място в нашата култура. С цялостната си преподавателска, ръководна и обществена дейност Александър Поплилов е феномен в съвременното българско художествено образование.

Изводи от глава трета:

Александър Поплилов е отговорен и всеотдаен преподавател, чиято грижа за студентите далеч надхвърля преките му, непосредствени служебни задължения напуска ателието и стените на Худогествената академия и прераства в плодотворно приятелство и колегиални отношения с обучените и възпитани от него художници. Това подготвя, стимулира и осигурява тяхната навременна и сигурна реализация, която е условие за създаването на споменатата вече школа на приложната графика, а с това и методичното последователно и ускорено утвърждаване и развитие на изкуството на плаката. Педагогическото дело („доброто дело” както го нарича Атанас Божков) на проф. Поплилов е извършено в едно трудно, противоречиво и не особено благоприятно, за изкуството на плаката, време, което повишава многократно цената на положените от него усилия и постигнати резултати. Положителните последствия от преподавателския труд на Александър Поплилов преобразяват, не само един съвременен и актуален дял от българското изкуство, но повлияват и на цялостното състояние на нашата култура. Като признание Александър Поплилов получава най-стойностната награда – искрената, чистосърдечна любов и възторжената почит на учениците и колегите си.

Приноси на дисертационния труд:

. За първи път личността на проф. Александър Поплилов като човек, художник, педагог, ръководител и общественик е обект на научен интерес и изследване. За първи път се прави опит да се събере максимален обем данни за него от различни източници в широк периметър, като солидна база на настоящия труд и мост за бъдещото по-нататъчно проучване, анализиране и систематизиране на събития факти и документи.

. За първи път е съставена пълна библиография за проф. Александър Поплилов, която освен че фундаментално обслужва тази дисертация, може да бъде в помощ както на бъдещи изследователи и автори на научни трудове, така и на всички които ще проявяват интерес към личността на художника и неговото многопосочно, разнообразно, богато художествено и педагогическо наследство.

. Настоящото изследване се концентрира върху преподавателския принос на проф. Александър Поплолов за изкуството на плаката в България като се акцентира на неговия педагогически дар, умението му да работи с хора и да възпитава художници. До момента тази проблематика е била подценявана, стояла е в сянката на неговите ярки творчески прояви, вън от вниманието на всички които са имали интерес към Александър Поплилов и почти не е застъпена и отразена в, и без друго, малкото сериозни публикации за него.

. Въпреки параметрите зададени от темата и ограниченията формулирани в целите и задачите на дисертацията, в нея се разглежда по-широк кръг от въпроси, като допълнителна подкрепа на основната теза и като средство и възможност да се представи по-пълен, по-цялостен, по-пластичен и панорамен образ на Александър Поплилов частично с елементи на психографско изследване. До сега усилия за работа в тази посока не са известни.

. Дисертационният труд се развива в специалност „Плакат и визуална комуникация” с научен ръководител проф. Иван Газдов (дългогодишен помощник, сътрудник и наследник на проф. Поплилов в специалността) и се защитава в НХА. Това създава условия за максимално приближаване до характера на преподавателската практика на Професора и по-адекватното ѝ анализиране и осмисляне. Трудът е в услуга на специалността и на НХА относно нейния бивш преподавател и ректор в лицето на проф. Александър Поплилов.

. Един от основните извори за настоящата дисертация са дневник със записки и други документи от личния архив на автора (завършил при Александър Поплилов) както и неговите преки контакти, директни наблюдения, непосредствени впечатления и живи спомени, които могат частично да се определят като уникални.